

Таким чином, строки сівби пшениці ярої впливали на польову схожість. За ранніх строків сівби (1.04-5.04) польова схожість була дещо нижчою порівняно до показників більш пізніх строків сівби (15.04-20.04). Рослини, що розвивалися в посівах за сівби 1.04 та 5.04 характеризувались найкращою збереженістю, а найнижчі показники збереженості встановлені за строку сівби 20.04. При збільшенні норми висіву насіння пшениці показник збереженості рослин знижувався.

Список використаних джерел

1. Вплив елементів технології вирощування на польову схожість та урожайність пшениці твердої ярої та м'якої в умовах Північної та Південно-Західної частини Лісостепу України / С.М. Каленська, В.П. Каленський, Т.В. Антал, Л.А. Гарбар. – Харків, 2012. -№ 12. - С. 95-101.
2. Гораш О.С. Польова схожість та збереженість рослин залежно від строків сівби та норм висіву насіння / О.С. Гораш, А.В. Куфель // Агробіологія. Зб. наук. праць. – Біла Церква, 2016. – Вип. 2. – С. 23-26.
3. Климишена Р.І. Польова схожість та виживання рослин залежно від внесених мінеральних добрив та норм висіву насіння / Р.І. Климишена // Зб. наук.праць.–К.:2012.-№14.-С.71-73.
4. Новицька Н.В. Визначення лабораторної та польової схожості насіння пшениці ярої залежно від довговічності / Н.В. Новицька // Біологія,- №29,-2008,-С.9-10.
5. Князюк О.В. Особливості росту, розвитку та продуктивності коріандру посівного залежно від строків сівби / О.В. Князюк, Р.А. Крешун // Агробіологія. Зб. наук. праць. – біла Церква, 2016. – Вип.2. – С. 104-107.

Шаповал Я.Ю.,

студент СВО магістр, спеціальності 014.05 Середня освіта. Біологія;

Попроцька І.В.,

к.б.н., доцент кафедри біології

ОСОБЛИВОСТІ ПРОРОСТАННЯ НАСІННЯ КВАСОЛІ ЗА ДІЇ ГІБЕРЕЛІНУ ТА ТЕБУКОНАЗОЛУ

Процес переходу від спокою до активного росту та пов'язаний з цим короткий період гетеротрофного живлення може розглядатися в межах концепції «source-sink» [2,14]. В літературних джерелах приділяється мало уваги питанням регуляції донорно-акцепторних відносин в системі “депо асимілятів-ріст”, проміжного депонування асимілятів, особливостей утилізації резервних сполук різних типів у процесах гетеротрофного росту [3,8,11].

Важливим теоретичним аспектом вивчення функціонування системи “депо асимілятів-ріст” є дослідження особливостей проростання насіння під дією гібереліну і ретарданту як чинників, що протилежно діють на ростові процеси та змінюють атрагувальний потенціал акцептора [6,7]. Крім того, одним з ключових факторів середовища, що забезпечує процес автотрофного живлення та змінює програму розвитку рослин, є світло [12,13]. Ростові процеси в темряві та на світлі відрізняються швидкістю та тривалістю росту окремих органів проростка, що змінює атрагувальний потенціал органів і швидкість відтоку асимілятів з сім'ядолей [1,5].

В зв'язку з цим, метою роботи було дослідити особливості росту проростків та використання запасних речовин при проростанні насіння квасолі в умовах різної напруженості донорно-акцепторних відносин в системі «депо асимілятів-ріст».

Насіння квасолі сорту Галактика замочували у розчинах препаратів (ГК₃ – 100 мг/л та тебуконазол – 0,06%-ний водний розчин) протягом доби, а потім висаджували у чашки Петрі з вологим піском. Контрольний варіант пророщували на дистильованій воді. Насіння пророщували на розсіяному світлі і в темряві при кімнатній температурі.

На 5-й день пророщування визначали енергію проростання насіння квасолі. Встановлено, що під впливом гібереліну показник енергії проростання зростає, а під

впливом ретарданту тебуконазолу – зменшувався у порівнянні із контролем (відповідно $80\pm 3\%$, $37\pm 1,8\%$ та $60\pm 2,1\%$).

На момент повного розкриття сім'ядольних листків було проведено визначення морфометричних показників проростків та коефіцієнту використання резервних речовин. Проростки насіння квасолі, що проростало в темряві, формувалися за програмою скотоморфогенезу – для них властиве жовте забарвлення та наявність гіпокотильної петлі. На світлі проростки розвивалися за програмою фотоморфогенезу, їх гіпокотильна петля випрямлялася, а сім'ядольні листки набували інтенсивного зеленого кольору.

Аналіз морфометричних показників проростків показав, що обробка гібереліном посилювала ріст, а обробка тебуконазолом – пригнічувала у порівнянні з контрольним варіантом. На світлі довжина цілого проростка становила : у варіанті з ГК₃ – $9,3\pm 0,4$ см, у контролі – $10\pm 0,5$ см, у варіанті з ТБ – $6,3\pm 0,2$ см. В скотоморфних проростків довжина становила у варіанті з ГК₃ $12,6\pm 0,6$ см, у контролі $9,4\pm 0,3$ см, у варіанті з ТБ – $5,8\pm 0,3$ см. Найдовшими були проростки, що росли у темряві під впливом ГК₃, що пояснюється підсиленням рістстимулюючого ефекту гібереліну чинником відсутності світла. Світло є одним з ключових факторів середовища, що змінює програму розвитку рослин, зокрема швидкість та тривалість росту окремих органів проростка, що впливає на атрагувальний потенціал органів і швидкість відтоку асимілятів з сім'ядолей.

Найкоротший гіпокотиль (у % до загальної довжини проростка) мали проростки, що формувалися під впливом ретарданту тебуконазолу. Це добре узгоджується з даними про антигібереліновий характер дії ретардантів, які гальмують поділ та розтягнення клітин. Частка гіпокотилію у проростку під впливом ТБ становила у порівнянні з контролем відповідно $26,5\pm 0,9$ % та $55,3\pm 1,9\%$ на світлі, $30,3\pm 1,1\%$ та $53,6\pm 1,8\%$ у темряві.

Визначення коефіцієнту використання резервних речовин насіння (показник відношення сумарної сухої маси гіпокотилію і кореня до сухої маси цілої рослини) у проростків на 10-й день проростання (на момент повного розкриття сім'ядольних листків) показало, що застосування тебуконазолу викликало зниження коефіцієнту використання резервних речовин насіння у порівнянні з контролем і гібереліном. У фотоморфних проростків цей показник становив $15,1\pm 0,3$ % під впливом ТБ та $20,6\pm 0,5\%$ у контролі. У проростків, що росли у темряві – $16,2\pm 0,4\%$ та $33,8\pm 1,3\%$ відповідно. Це узгоджується з вище наведеними даними про зниження інтенсивності проростання насіння та гальмування лінійного росту проростків за дії цього ретарданту порівняно з контрольним варіантом. Використання резервних речовин у контрольному варіанті за відсутності світла йшло інтенсивніше, ніж на світлі, що свідчить про рістгальмуючу дію світла. Аналогічні результати були отримані раніше при вивченні особливостей проростання насіння гарбуза в умовах фото- та скотоморфогенезу під впливом гібереліну та хлормекватхлориду [4, 9, 10].

Отже, обробка насіння квасолі 0,06%-ним водним розчином тебуконазолу викликала уповільнення проростання насіння, гальмування лінійного росту проростків і зменшення частки гіпокотилію, зменшення інтенсивності використання резервних речовин сім'ядоль. Дія гібереліну у концентрації 100мг\л та відсутність світла посилювали ростові процеси – спостерігалось прискорення проростання насіння та збільшення довжини проростків в цьому варіанті порівняно з контролем.

Список використаних джерел

1. Кур'ята І. В. Регуляція донорно-акцепторних відносин в системі депо асимілятів – ріст у проростків гарбуза (*Cucurbita pepo L.*) під впливом гібереліну і хлормекватхлориду за умов ското- і фотоморфогенезу / І. В. Кур'ята, Д. А. Кірізій // Физиология и биохимия культурных растений. – 2008. – 40, №5. – С.448–457.
2. Кур'ята В. Г. Ретарданти – модифікатори гормонального статусу рослин / В. Г. Кур'ята // Физиология растений: проблемы та перспективи розвитку, у 2-х т. / НАН України, Ін-т фізіології

рослин і генетики, Укр. т-во фізіологів рослин; голов. ред. В. В. Моргун. – К.: Логос, 2009. – Т.1.– С.565–589.

3. Кур'ята В. Г. Фізіологічні основи застосування ретардантів на олійних культурах / В. Г. Кур'ята, І. В. Попроцька // Физиология растений и генетика. – 2016. – 48, №6. – С. 475–487.

4. Попроцька І. В. / Дія світла та рістрегулюючих речовин на напруженість донорно-акцепторних відносин в рослині у процесі проростання / І. В. Попроцька // Актуальні проблеми сучасної біології та методики її викладання: збірник наукових праць звітної наукової конференції викладачів за 2016-2017 н.р. / Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського; відпов. ред. В. Г. Кур'ята. – Вінниця, 2017. – С. 103-120.

5. Попроцька І. В. Регуляція донорно - акцепторних відносин у рослин в системі «депо асимілятів – ріст» у процесі проростання. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. - 122 с.

6. Ходаніцька О. О. Вплив суміші регуляторів росту хлормекватхлориду і трептолему на якість олії льону сорту Орфей / О. О. Ходаніцька, В. Г. Кур'ята // Питання біоіндикації та екології. – 2013. – Вип. 18, № 2. – С. 77–88.

7. Kuryata V. G. Peculiarities of the growth, formation of leaf apparatus and productivity of tomatoes under action of retardants folicur and ethephon / V. G. Kuryata, O. O. Kravets // Вісник Харківського національного аграрного університету. Серія Біологія. – 2017. – вип.1(40). – С.127–132.

8. Kuryata V. G. The impact of growth stimulators and retardants on the utilization of reserve lipids by sunflower seedlings / V. G. Kuryata, I. V. Poprotska, T. I. Rogach // Regul. Mech. Biosyst. – 2017. – 8(3). – P. 317–322.

9. Poprotska I. V. Features of gas exchange and use of reserve substances in pumpkin seedlings in conditions of skoto- and photomorphogenesis under the influence of gibberellin and chlormequat-chloride / I. V. Poprotska, V. G. Kuryata // Regul. Mech. Biosyst. – 2017. – 8(1). – P. 71–76.

10. Poprotska I. V. The influence of light on the germination process and use of the reserve substances of seeds under the action of antigibberellic agents // Proceedings of the 1st European Conference on Biology and Medical Sciences. Premier Publishing s.r.o. Vienna. 2017. Pp. 58-63.

11. Rogach V.V. Effect of gibberellin and retardants on morphogenesis, photosynthetic apparatus and productivity of the potato / V.V. Rogach, I.V. Poprotska, V.G. Kuryata // Вісник Дніпропетровського університету. Біологія, екологія. – 2016. - 24(2).- С. 416-419.

12. VanHook A. M. (2016). Rapidly inhibiting ethylene signaling with light / A. M. VanHook // Science Signaling. – 2016. – 9(458). – P.294.

13. Wu S.-H. Gene expression regulation in photomorphogenesis from the perspective of the central dogma / S.-H. Wu // Annual Review of Plant Biology. – 2014. – 65. – P. 311–333.

14. Yu S.M. Source–Sink Communication: Regulated by Hormone, Nutrient, and Stress Cross-Signaling / S.M. Yu, Sh.F. Lo, T. D. Ho // Trends in plant science. – 2015. – 20(12). – P. 844–857.

Шевчук О.А.,

к.б.н., доцент кафедри біології

Ткачук О.А.,

к.б.н., доцент кафедри біології

ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ЛІКАРСЬКИМИ РОСЛИНАМИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИК З БІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Навчально-польова практика з біологічних дисциплін є етапом, на якому відбувається осмислення, конкретизація, перенесення в природу знань про рослинний світ, одержаних студентами в ході аудиторного навчального процесу [1, 2, 6]

Практика з біологічних дисциплін у ВДПУ ім. М. Коцюбинського передбачена навчальними планами природничо-географічного факультету для студентів освітнього ступеня «бакалавр» із біологічних спеціальностей. Метою та завданнями практики є закріплення знань з анатомії та морфології рослин, ознайомлення з морфологічними особливостями рослин, засвоєння навичок самостійної роботи гербаризації, ознайомлення з рідкісними [3, 8, 9], отруйними [7], лікарськими [4, 5], кормовими і харчовими видами рослин України та Вінниччини [10].